

- λοιπῶν αὐτὸς τὴν πόλιν ἱκανῶς διοικῆσαι», εἰπεῖν ἂν »τυραννουμένην μοι
 B 112^v δότε τὴν πόλιν. τύραννος δ' ἔστω νέος καὶ μνήμων καὶ εὐμαθὴς καὶ ἀν-
 δρεῖος καὶ μεγαλοπρεπῆς φύσει.« τῷ γὰρ τοιούτῳ, φησὶν, οὐ »παμπόλλου
 τινὸς δεῖ χρόνου μεταβαλεῖν βουλευθέντι πόλεως ἤθη.« »ἀλλ' αὐτὸν πρῶτον
 ταύτη δεῖ πορεύεσθαι, ὅπηπερ ἂν θελήσῃ, ἐάν τε πρὸς ἀρετῆς ἐπιτηδεύ- 5
 ματα προτρέπεσθαι τοὺς πολίτας, ἐάν τε ἐπὶ ταύναντιον, αὐτὸν πρῶτον πάντα
 ὑπογράφοντα τῷ πράττειν, τὰ μὲν ἐπαινοῦντα καὶ τιμῶντα, τὰ δ' αὖ πρὸς
 φόβον ἄγοντα καὶ τὸν μὴ πειθόμενον ἀτιμάζοντα καθ' ἑκάστας τῶν πρά-
 U 163^v ξεων.« τάχιστα γὰρ ἂν τοὺς ἄλλους πολίτας ξυνακολουθῆσαι »τῷ τὴν
 τοιαύτην πειθῶ καὶ ἅμα βίαν εἰληφότι.« μηδὲ οἰέσθω τις ἄλλως ἂν ποτε 10
 πόλιν θᾶπτον καὶ ῥᾶον μεταβάλλειν τοὺς νόμους, ἢ ἐπὶ τοιούτου τυράννου
 κοσμίου νομοθέτης ἄκρος καὶ ἐπαίνου ἄξιος γένοιτο ἢ αὐτὸς τις ἅμα καὶ
 τύραννος καὶ σώφρων εἴη μετὰ φρονήσεως. μὴ γὰρ ἔσεσθαι πόλεσι παῦλαν
 κακῶν ἐν πολιτείαις φθάσας προείρηκεν, »ἐάν μὴ ἢ φιλόσοφοι βασιλεύ-
 σωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν ἢ οἱ βασιλεῖς καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσι γνησίως 15
 καὶ ἱκανῶς, καὶ εἰς ταῦτ' οὐ συμπίπτῃ δύναμις τε πολιτικὴ καὶ φιλοσοφία.«
 »ὅταν δὲ συμβῇ τοῦτο, φησὶν ἐν Νόμοις, μυρία καὶ πάντα ἐν πόλει ἀγαθὰ
 ἀπεργάζεται.« καὶ »ὅταν θεῖος ἔρως τῶν σωφρόνων τε καὶ δικαίων ἐπι-
 τηδευμάτων ἐγγένηται μεγάλαις τισὶ δυναστείαις, ἢ κατὰ μοναρχίαν δυνα-
 στευούσαις ἢ κατὰ πλοῦτων ὑπεροχὰς διαφερούσαις ἢ γενῶν, ἢ τὴν Νέστορος 20
 ἐάν ποτέ τις ἐπανενέγκῃ φύσιν, ὃν τῇ τοῦ λέγειν ῥώμη φασὶ πάντων διε-
 V 224^v νεγκόντα ἀνθρώπων, πλέον ἔτι τῷ σωφρονεῖν διαφέρειν. τοῦτ' οὖν ἐπὶ
 μὲν Τροίας, ὡς φασί, γέγονεν, ἐφ' ἡμῶν δὲ οὐδαμῶς· εἰ δ' οὖν γέγονεν
 εἴτε καὶ γενήσεται τοιοῦτος ἢ νῦν ἡμῶν ἔστι τις, μακαρίως μὲν αὐτὸς ζῆ,
 μακάριοι δὲ οἱ ξυνήκοοι τῶν ἐκ τοῦ σωφρονοῦντος στόματος ἰόντων λόγων. 25
 ὡσαύτως δὲ καὶ συμπάσης δυνάμεως ὁ αὐτὸς περὶ λόγος, ὡς ὅταν εἰς ταῦτ' ὅν
 τῷ φρονεῖν τε καὶ σωφρονεῖν ἢ μεγίστη δύναμις ἐν ἀνθρώπῳ συμπίπτῃ,
 U 163^v τότε πολιτείας τῆς ἀρίστης καὶ νόμων τῶν τοιούτων φύεται γένεσις, ἄλλως
 δὲ οὐ μήποτε γένηται.»

3 Διηγεῖται δὲ καὶ ἐφεξῆς ἐν μύθῳ σχήματι ἀρχαίαν τινὰ πολιτείαν 30

- B 112^v γεγεννημένην ἀρίστην, ἧς μίμημα εἶναι τὰς νῦν ἀριστοκρατουμένας, ἐν ἧ
 οὐκ ἀνθρώποι ἀνθρώπων, ἀλλὰ θεοὶ ἀνθρώπων ἐπεστάτουν. ὡσπερ νῦν
 ἡμεῖς οὐ βόας βοῶν, οὐδ' αἴγας αἰγῶν ἀρχοντας ποιούμεν, ἀλλ' ἀνθρώπους
 γένος ἄμεινον ἐκείνων, οὕτω καὶ τότε οἱ θεοὶ γινώσκοντες μηδεμίαν ἀν-
 θρωπίνην φύσιν αὐτοκράτορα τὰ ἀνθρώπινα διοικοῦσαν ἱκανήν, μὴ οὐχ 35
 ὕβρεώς τε καὶ ἀδικίας μεστοῦσθαι, οὐκ ἀνθρώπους, ἀλλὰ δαίμονας γένος
 ἡμῶν θειότερον ἐφίστων ταῖς πόλεσιν ἀρχοντας, »ὃ διὰ πολλῆς μὲν αὐτοῖς
 ῥαστώνης, πολλῆς δ' ἡμῖν ἐπιμελούμενον ἡμῶν εἰρήνην τε καὶ αἰδῶ καὶ
 ἐλευθερίαν καὶ ἀφθονίαν δίκης παρεχόμενον, ἀστασίαστα καὶ εὐδαίμονα τὰ
 τῶν ἀνθρώπων ἀπειργάζετο γένη.« »ὅσων οὖν πόλεων μὴ θεός, ἀλλὰ τις 40

6 πάντα *sec. edit.*] *could. om.* | 39 ἐλευθερίαν *could.* εὐνομίαν *Burnet.*

3 Plat. Legg. IV. 711 b. | 9 Plat. Legg. IV. 711 c. | 14 Plat. Pol. V. 473 c d
 | 17 Plat. Legg. IV. 711 d—712a. | 37 Plat. Legg. IV. 713e.

vim etiam, si ita res exigat, possit inferre. Unius enim iussu atque auctoritate cogi emendarique plures et commodius et facilius possunt. Legum latorem itaque dicit interrogatum, quidnam aliunde nactus opera sua adhibita recte civitatem constituere posset, ita respondisse: »Detur enim mihi
 5 civitas sub tyranno. Sitque tyrannus ipse iuvenis, ingeniosus, memoria valens, fortis, sua natura magnificus.« Talem enim non longo temporis intervallo egere ad morum publicorum, quam decreverit, institutionem. Sed ipsum primum, quo libuerit, iter posse facere, sive ad virtutis officia seu contra hortari cives statuerit, tum sua ipsum auctoritate, quid ceteris
 10 agendum sit, decernere partim laudando, quae probet, partim vituperando, quae improbet, et si quis minus obtemperaverit, puniendo, quem ad modum ipse iudicaverit oportere. Sic enim extemplo fieri posse, ut ceteri cives eum sequantur, qui simul et suadendi rationem et cogendi vim habeat. Nec vero existimandum posse contingere, ut civitas illa alioquin mores
 15 legesque suas facilius mutet, quam si apud huiusmodi tyrannum summus aliquis legum lator et laude dignus extiterit, aut si ipse simul et tyrannus sit, prudentia ac modestia praestet. Non enim mala civitatis exstingui posse iam dixit, »nisi vel philosophus imperet vel rex ingenue philosophetur, in idemque incidant facultas civilis et scientia philosophandi.« Quod
 20 cum usu venerit, tum bona omnibus supra, quam dici fas sit, posse etiam contingere in libro de Legibus affirmat. »Cumque divinus quidam amor virtutis potentium animis infulserit vel principatu unico vel divitiarum excellentia vel familiae nobilitate vel Nestoris, quem omnes suae aetatis homines eloquentia superasse legimus, mira quadam facultate dicendi, tunc
 25 nimirum felices fore civitates. At Nestorem illum belli Troiani temporibus vixisse inquit, nostris nihil tale exstitisse, quod equidem sciam, affirmare possum. Si quis tamen aut futurus est aut nunc ex nostro numero est, felix ipse, felices, qui orationem ex eius ore fluentem audiunt. Eademque de reliquis omnibus virtutibus ratio est, ut, cum summa potestas cum
 80 prudentia et modestia coniuncta fuerit, tunc optima rei publicae status et huiusmodi legum ortus existat, alioquin id fieri nequeat.«

Tum veterem quandam rem publicam sub forma et specie fabulae a optimam narrat, cuius simulatione praesens fieri optimatum imperium dicit, in qua non homines hominibus praecerant, inquit, sed dii. Quomodo nos
 85 hoc tempore non boves praeficimus bobus aut capras caprarum principes constituimus, sed curam armenti et gregis damus hominibus, quod genus animalibus est longe praestantius, sic temporibus illis dii nullam esse hominum naturam rati, quae res humanas ita gubernare ac regere posset, ut nulla iniuria aut vitio depravaretur, non homines, sed daemones, genus
 40 certe magis divinum quam humanum, praeficere civitatibus voluerunt, qui et pro sua natura possent et pro nostro commodo vellent rerum gubernacula tenere et humanum genus felix tueri. »Quibus itaque civitatibus non deus, sed mortalis aliquis dominatur, iis nulla contingere potest

- ἄρχει θνητός, οὐκ ἔστι κακῶν αὐτοῖς οὐδὲ πόνων ἀνάψυξις.» ἀλλὰ μι-
 μεῖσθαι δεῖ ἡμᾶς τὸν πάλαι βίον καί, ὅσον ἡμῖν ἀθανασίας ἔνεστιν, τούτῳ
 πειθομένους δημοσίᾳ τε καὶ ἰδίᾳ τὴν πόλιν διοικεῖν, τὴν τοῦ νοῦ διανομὴν
 ἐπονομάζοντας νόμον. φησὶ δὲ καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν Νόμων περὶ καθαρ-
 μῶν πόλεως διαλεγόμενος, ὡς μάλα τε σωτηρίων ταῖς πόλεσι καὶ πολλῶν 5
 ὄντων καὶ τῶν μὲν βράνων καὶ πραοτέρων, τῶν δὲ χαλεπωτέρων καὶ ἀλ-
 γεινοτέρων, οἳ καὶ βελτίους εἰσὶ καὶ ἀναγκαιότεροι ὡς οἱ τῇ δίκῃ μετὰ
 τιμωρίας εἰς τὸ κολάζειν ἄγοντες καὶ θάνατον ἢ φυγὴν τῇ τιμωρίᾳ τὸ τέλος
 ἐπιτιθέντες· »τάς μὲν, ὅσαι χαλεπαί τε εἰσὶ καὶ ἄρισται, τύραννος ὁ αὐτός
 U 164 ἢ καὶ νομοθέτης δύναιτ' ἂν καθῆραι, νομοθέτης δ' ἄνευ τυραννίδος καθιστάς 10
 V 225 πολιτεῖαν καινὴν καὶ νόμους, εἰ καὶ τὸν πραότατον καθαρμὸν καθήρειεν,«
 τὰ ἀγενῆ καὶ μὴ ὑγιῆ ἔθη εἰς ἀποικίαν ἀποπέμψας, »ἀγαπητῶς ἂν καὶ τὸ
 τοιοῦτο δράσειεν«, τύραννον κἀνταῦθα κάκει τὸν μονάρχην ἐκεῖνον, δηλαδὴ
 τὸν προειρημένον καὶ πρὸς βασιλέα ἐπαλλάττοντα λέγων, τὸν φιλοσοφίας
 τρόφιμον, τὸν πάσης παιδείας ἐραστήν, μνήμονά γε αὐτόν, εὐμαθῆ, ἀνδρεῖον 15
 καὶ μεγαλοπρεπῆ φύσει βουλόμενος εἶναι καὶ ἢ νομοθέτου ἄκρου καὶ ἐπαί-
 νων ἄξιου εὐμοιρήσαντα ἢ τὸν αὐτόν ἅμα καὶ βασιλέα καὶ τύραννον καὶ
 σῶφρονα ὄντα μετὰ φρονήσεως ἦτοι σοφίας. τῇ γὰρ τοσοῦτων ἀρετῶν
 προσθήκῃ βασιλέα τοιοῦτον, οὐ τύραννον, οἶόν φησι ὁ κατήγορος τὴν δύνα-
 μιν ἀγνοῶν τῶν ῥημάτων καὶ τὴν διάφορον τῆς φωνῆς χρῆσιν, σκιαγραφεῖ 20
 Πλάτων τούτοις τοῖς λόγοις, ὃν καὶ εἰκότως ῥᾶστα ἂν δύνασθαι τὰ εἰρη-
 μένα νομίζει. δυσάγωγον γὰρ ἅπαν πρὸς εὐνομίαν τὸ μὴ ἢ οἰκεία ἢ ἄλλο-
 B 118 τρία ἀρετῆ τε καὶ προμηθεῖα ποδηγούμενον τε εἰς αὐτὴν καὶ ἅμα συνεχό-
 μενον, καὶ μάλισθ' ὅταν μὴ ἔχον τὸν καὶ ἀνάγκην ἐπάξοντα δεῆσαν, εἴ τι
 καὶ εὖ πράττει. διὰ ταῦτα καὶ Κυρηναίων δεησαμένων Πλάτωνος νόμους 25
 αὐτοῖς θέσθαι, οὐκ ἐδέξατο, χαλεπὸν εἰπὼν νομοθετῆσαι Κυρηναίοις οὕτως
 εὖ πράττουσιν, ἄσμενος ἂν δεξάμενος, εἰ, ὡς κατήγορός φησι, τυραννίδος
 ἦρα καὶ τοῦ ἄρχειν, ἐπὶ νόμων θέσιν καλούμενος.
- * Τοιοῦτος μὲν οὖν ὁ Πλάτων· τοιαῦτα δὲ αὐτῷ καὶ τὰ περὶ γε τοῦ
 τοιούτου ῥήματά τε καὶ ἡ διάνοια. ἐν οἷς τί τις ψόγου ἄξιον, μὴ μῶμος 30
 αὐτόχρημα ὢν καὶ βᾶσκανος ἀληθῶς, εὐρεῖν ἂν δυνηθεῖη; μᾶλλον δὲ τί

B τε B V] U om. | 13/29 τύραννον — καὶ τὰ U^x in marg. B V M Z in textu. |
 13/14 τὸν μονάρχην — λέγων B² in marg. V M Z in textu, quo loco U^x B τὸν βασιλέα
 δηλαδὴ λέγων | 16/17 καὶ ἢ — εὐμοιρήσαντα, ἢ U om. B² in marg. V M Z in textu |
 17 καὶ βασιλέα U om. B² in marg. V M Z in textu | 18 ἦτοι σοφίας B² in marg. V M Z
 in textu, quo loco U B τῷ τε γὰρ τυράννου ὀνόματι οἱ μὲν ἡμῶν ἀρχαιότεροι ἀπλῶς
 ἐπὶ τῷ βελτίονι ἐκέχρηστο, οἱ δὲ μετ' ἐκείνους οἱ μὲν ἤδη καὶ ἐπ' ἀμφοτέρα, οἱ δ'
 ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐξειλήφουσιν, | 18 γὰρ B² V M Z τε U B | 19 τοιοῦτον B² V M Z] U B om.
 | 19/21 οἶόν — λόγοις B² in marg. V M Z in textu, quo loco U B σκιαγραφεῖ τοῖς λόγοις
 | 28 ποδηγούμενον U] B μενον, cui lacuna praestit | 24 εἴ τι scripsi ἔτι could.

9 Plat. Legg. V. 735 d e. | 14 cf. Plat. Legg. V. 747 a b.

laborum aut malorum requies. Verum nos sequi vitam illam antiquam oportet et huic, quod in nobis immortale est, obtemperando civitatem publice ac privatim gubernare legemque appellare nostri consilii accommodatam distributionem. Quinto etiam de Legibus libro, cum de civitatum lustratione dissereret, quam ut percommodam, sic variam putat, aliam inquit faciliorem et mitiorem esse, aliam difficiliorem asperio-remque. Secundam hanc meliorem ac commodiorem statuit, qualis ea est, quae graviora delicta supplicio capitis aut exsilio plectit, et istam posse tyrannum inferre ait, qui idem et dominus est et legum lator. Legum latorem autem sine tyrannide in constituenda nova re publica et sancendis legum praeceptis vix miti lustratione, qualis est in coloniam mittere, ad exterminandos malos mores agere posse. Quid hoc loco tyranni nomen significet, apertum iam est. Nam et virtute praeditum esse decernit et secum doctissimum aliquem virum habere, cuius consilio praeceptisque utatur. Quae res manifeste declarat non tyrannum illum a Platone probari, qui iniquam in subditos potestatem exercet, sed eum, qui se principem unum omnium moderatorem fecerit, qui bonis disciplinis incumbat, memoria, ingenio, studio praeditus singulari, sit praeterea philosophiae alumnus, bonorum morum studiosus, fortis, liberalis, magnificus, continens, prudens. Itaque tot tantisque virtutibus huic nomini adiunctis profecto optimus ille princeps describitur, quem regem dicimus, non is, quem adversarius intellegit verborum vim et varium linguae usum ignorans.

Hunc sibi tyrannum Plato exigit, quod eum existimat optima ratione posse facilius iura dare populis et depravatos per libertatem atque opulentiam civium mores corrigere. Neque enim fieri potest, ut homines, qui vel suo consilio non eligunt aguntque, quae meliora sunt, vel recte consulentibus non parent, aliter quam vi et summa quadam necessitate a pravis moribus discedere possint, quam melius longeque facilius unus princeps quam plures potest inferre. Nec vero, si unus ille iuvenis aliquid vitii in se habeat, idcirco Plato errare dicendus est, quandoquidem unum potius quam plures vitiosos desiderat. Facilius enim unus quam plures emendari potest. Etiam praeceptorem ei adhibet summum aliquem virum, qui eum erudiat atque instruat bonis moribus et litteris et dignum reddat regem, quem veram felicitatem allaturum civitatibus pollicetur. Sic Plato de tyranno locutus est, quem adversarius cupidum iniquae tyrannidis dicit et leges, quas scripsit, huc tandem spectare. Atqui si cupidus tyrannidis. Plato fuisset, non recusasset leges ferre Cyrenensibus tantopere ab iis rogatus atque impulsus, quod perdifficile esse diceret illis iura dare, qui tanta rerum copia affluerent et tam diuturna in vivendo licentia usi fuissent.

Permulta sane adduci possent, quibus palam fieret Platonem non tyranno, qualem adversarius intellegit, sed regi, hoc est optimo et iustissimo principi, omni opera, cura et diligentia semper favisse. Sed obiurgator institutum suum sequitur diligenter et, quae male iudicat, vituperat, per-

μη ἐπαίνου παντός ἀξιῶν καὶ αὐτῆς μέσης τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων
καὶ ἀληθείας ὀρμώμενον; θαυμάζω, ὅτι μη κἀνταῦθα ἔφησεν αὐτὸν θεὸν
ἑαυτὸν ὀνομάσαι, ὅτι θεὸν εἶπε δεῖν ἄρχειν τῶν πόλεων καὶ νόμους αὐταῖς
θέσθαι, αἷς μέλον ἀπαλλάττεσθαι πόνων, ἢ ὅτι μη βασιλείαν ἑαυτῷ προ-
μῶσθαι, λέγοντι μη ἔσεσθαι παῦλαν κακῶν ταῖς πόλεσιν, ἐὰν μη οἱ φιλό- 5
V 225^v σοφοὶ βασιλεύσωσιν, φιλόσοφος γε αὐτὸς ὢν καὶ τοῦ βασιλικοῦ σχήματος
ἑαυτὸν ἀξιῶν. καὶ ταῦτα γὰρ εἶπεν ἄν, εἰ ἐβουλήθη. εὐχερὲς γὰρ πάντως
κακουργῆσαι λόγον καὶ τὸν πάντων ἀρίστα εἰρημένον. ἐξέσται δ' αὐτῷ
τούτῳ τῷ τρόπῳ καὶ τὸν λέγοντα νομοθέτην δικαιοσύνη καὶ ὄπλοις τὴν
βασιλικὴν ἐξουσίαν δεῖν ὀχυρῶσθαι. δι' ἃς ἐκεῖνός φησιν αἰτίας ἐλέγξαι 10
κακίας καὶ πονηρίας ψυχῆς καὶ ὀμότητος, εἰ ὄπλοις μᾶλλον καὶ οὐ πειθοῖ
εἶτε πρὸς τοὺς οἰκείους μη κατὰ νόμους ζῶντας εἶτε πρὸς τοὺς ἀλλοτρίους
πλεονεκτοῦντας χρῶτο.

Κεφ. ια' Ὅτι ἀδίκως ἐγκαλεῖ ὁ κατήγορος Πλάτωνι ὡς δῆθεν τοὺς
ἑαυτοῦ μόνον νόμους τοὺς νέους διδάσκεσθαι προτρέποντι. 15

- 11,1 Ὅ γε καὶ Πλάτωνος ἄλλο κατὰ μὲν αὐτὸν ἐγκλημα, κατ' ἐμὲ δὲ κατόρ-
U 164^v θωμα αὐτῷ προφέρει ὡς τοὺς νέους οὐδὲν ἄλλο ἢ τοὺς ἰδίους νόμους
διδάσκεσθαι βουλομένῳ πάντων τῶν ἄλλων γραμμάτων καταφρονοῦντας.
ἀκούσατε δέ, ὦ ἄνδρες ἀκροαταί, καὶ τὴν τούτου τοῦ νόμου διάνοιαν, εἰ
μη ἐπαινετῶς τε καὶ πολιτικῶς ἔχοι. περὶ μαθήσεως τοίνυν γραμμάτων 20
τῶν παιδῶν ἐν ἐβδόμῳ τῶν Νόμων παραδιδούς, τοσαῦτα αὐτοὺς γραμμά-
των τε πέρι καὶ λύρας καὶ λογισμῶν καὶ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ τῶν ἄλλων
ἄστρον κινήσεως δεῖν λαβεῖν, ὅσα πρὸς πόλεμον καὶ οἰκονομίαν καὶ τὴν
B 118^v κατὰ πόλιν διοίκησιν εἰσιν ἀναγκαῖα, νομοθετεῖ. γράμμασιν ἐπὶ τριετίαν
σκολάζοντας μέχρι τοῦ γράψαι τε καὶ ἀναγνῶναι δυνατοὺς εἶναι. »πρὸς 25
τάχος δὲ ἢ κάλλος ἀπηκριβῶσθαι τισιν, οἷς μη ἡ φύσις ἐπέσπευσε, χαί-
ρειν ἔαν. α λύρα τε ἐπ' ἄλλην τριετίαν ἐμμένοντας. ἄλυρα δὲ ποιητῶν
συγγράμματα ἢ μετὰ μέτρων ἢ καὶ ἄνευ ῥυθμῶν εἶτε ἐξάμετρα εἶτε
τρίμετρα εἶτε ὁποῖων δήποτε μέτρων, ἐπειδὴ, φησί, τὰ μὲν αὐτῶν εἰς σπου-
δὴν, τὰ δ' εἰς γέλωτα συγκείμενά εἰσιν, καὶ ὅσα ἄλλα πολλαχῆ τε τῶν 30
Πολιτειῶν καὶ Νόμων καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις διαλόγοις εἰρήκει περὶ αὐτῶν ὡς
πολλὰ μυθώδη καὶ αἰσχρὰ καὶ ἀπεμφαίνοντα καὶ τῆς θείας φύσεως ἀνάξια
πάντη καὶ εἰς ἀγωγὴν νέων καὶ παιδείαν αὐτῶν ὀρθὴν βλαβερώτατά τε
καὶ ἐναντιώτατα, ταῦτα οὖν, φησί, καὶ τά γε τοιαῦτα οὐ δεῖ τοὺς νέους ὡς
V 226 ἡθῶν ὄντα διαστροφὴν ἀπλῶς ἐκμανθάνειν — φθείρειν γὰρ ἡθῆ χρηστὰ τὰς 35
κακὰς ὀμιλίαις καὶ ἡ θεῖα ἡμᾶς διδάσκει γραφῆ — ἀλλ' ἐφ' ὅσον χρησιμὸν
U 165 τέ ἐστι καὶ ὀφέλιμον. ἐπεὶ γὰρ καὶ σπουδαῖα ἐν αὐτοῖς, ἢ εἴρηται, περι-
έχονται οὐκ ὀλίγα, ἐκείνων ἐμπείρους γενέσθαι καὶ συγχωρεῖ καὶ προτρέπει.
2 Ἀνάγκη τοίνυν αὐτῷ ἐγεγόνει καὶ παράδειγμα αὐτοῖς προθεῖναι, πρὸς
ὃ ἀποβλέποντας τὰ μὲν δεῖν μανθάνειν, τὰ δὲ παρορᾶν. προτίθησι δὲ παρά- 40
δειγμα τοὺς εἰρημένους αὐτῷ λόγους καὶ νόμους, οὓς καὶ περὶ τῆς θείας

vertit atque contaminat. Equidem mirari satis non possum, quod hoc etiam loco non dixerit Platonem sese deum appellasse, quod ille deum civitatibus dominari oportere et leges ferre tradiderat, aut regnum sibi poposcisse, cum malorum exitum non contingere civitatibus non aliter
 5 posse scripserat, quam si philosophus, qualis ipse erat, rei publicae gubernacula teneret. Iam quoque eum, qui regiam potestatem dixerit tum armis tum iustitia munitam esse oportere, pravitatis arguere crudelitatisque potest, quod armis dixerit, non facultate dicendi, qua scilicet persuadere melius esset, sive exteri adventarent, sive domestici res novas molirentur aut
 10 aliquid prorsus contra leges auderent. Facile quisque pervertere quaelibet et mentiri potest. Sed hoc ut nefandum optimus quisque existimat et nunquam ad id faciendum inducitur, ita pessimus quisque quasi pulcherrimum officium et semper et perlibenter exercet.

16 Cap. XI. Male criminari Platonem, quod suas tantum leges doceri iuventutem voluerit.

Pergit deinde adversarius ac Platoni detrahit, quod leges dumtaxat 11, 1 suas doceri iuventutem ceteris omnibus litteris neglectis voluerit. Sed utrum id recte atque ex usu rei publicae dictum sit, videamus, qui ius civile quasi animum civitatis esse optima ratione censemus. Nam cum
 20 Plato septimo de Legibus libro, quem ad modum litteris erudiendi sint pueri, tradat, ita praecipit, ut tantum litterarum pueri discant tantumque scientiae lyrae aut solis, lunae reliquorumque siderum hauriant, quantum necesse sit ad rem militarem exercendam, ad rem familiarem tractandam, ad rem publicam administrandam. Litteris itaque triennio dandam operam
 25 censet, quousque videlicet legere ac scribere possint. Aptam vero aut celerem ad scribendum manum eos, qui ingenio tardiores sunt, habere minime curat. Lyrae etiam triennio altero studere. Poëtarum scripta lyra vacua quovis in genere versuum, quoniam partim honeste, partim in-
 honeste foedis fabularum figmentis nec deorum natura, de qua saepe
 30 loquuntur, dignis composita sunt, iudicium censoris exquirere, qui, quantum utilitatis aliquid afferre possit, legi permittat, quantum vero obesse possit, prohibeat, ne tenerae iuvenum mentes foeda fabularum lectione depraventur.

Concedit igitur, immo vero suadet ea lectitare, quae recte ad com-
 35 parandam virtutem scripta sunt, et legum suarum exemplar proponit, quod spectare debeant, qui alia sibi legenda eligant, alia omittant. Legum autem eius iudicium illud est, quod de religione, de moribus, de eruditione ad usum civilem praecepit. Quae si recte praecepta sunt, recte etiam suas leges imprimis doceri iuvenes voluit nec est ullo pacto reprehendendus,

8 cf. Plat. Polit. 271 d. | 5 Plat. Legg. IV. 715 e. | 21 cf. Plat. Legg. VII. 809 c—810 c. | 27 cf. Plat. Legg. VII. 810 e—811 a. | 86 cf. I. Cor. 15, 33 (Menander).

μεγαλειότητος ἀξίως διαλεχθῆναι οἴεται καὶ περὶ ἡθῶν βελτιώσεως καὶ παιδείας ὀρθῆς ἱκανῶς παραδοῦναι. καὶ ταῦτα ἀναγινώσκειν καὶ μανθάνειν προτρέπει, οὐ τῶν ἄλλων ἀπάντων καταφρονοῦντας· συκοφαντία γὰρ τοῦτο περιφανής· ἀλλὰ ταῦτά τε διδάσκειν τοὺς νέους κελεύει τοῖς διδασκάλοις καὶ πάντα τᾶλλα, ὅσα τούτοις ὅμοια, εἴτε ποιητῶν ἐν μέτροις εἴτε κατα- 5 λογάδην εἴτε καὶ ἀγράφως λεγόμενα. »τῷ γὰρ νομοθέτῃ, φύλακί τε καὶ παιδευτῇ, φησί, παράδειγμα οὐκ ἂν ἔχοιμι, ὡς οἶμαι, τούτου βέλτιον φράζειν, ἢ ταῦτά τε«, τὰ αὐτῷ ἐν ὄλῳ δηλονότι τῷ τῶν Νόμων εἰρημένα βιβλίῳ, »διδάσκειν παρακελεύεσθαι τοῖσι διδασκάλοις τοὺς παῖδας, τὰ τε τούτων ἐχόμενα καὶ ὅμοια.« οὐκ ἐκεῖνα τὰ αὐτοῦ φησι μόνον διδάσκειν 10 δεῖν, εἰ καλῶς ἀκούοις, ἀλλὰ καὶ »τὰ τούτων ἐχόμενα καὶ ὅμοια, ἂν ἄρα που περιτυγχάνη ποιητῶν τε ποιήματα διεξιῶν καὶ γεγραμμένα καταλο- B 114 γάδην ἢ καὶ ψιλῶς οὕτως ἄνευ τοῦ γεγράφθαι λεγόμενα, ἀδελφά που τού- U 165^v των τῶν λόγων, μὴ μεθιέναι τρόπῳ μηδενί, γράφεσθαι δέ·« καὶ »τούς τε διδασκάλους αὐτοὺς ἀναγκάζειν μανθάνειν καὶ ἐπαινεῖν,« »τούς τε νέους 15 αὐτοῖς παραδιδόναι διδάσκειν τε καὶ παιδεύειν.« ἀκούεις, ὡς οὐ τὰ αὐτοῦ μόνον μανθάνειν βούλεται, ἀλλὰ καὶ ποιητῶν ποιήματα καὶ καταλογάδην γεγραμμένα καὶ ἀγράφως λεγόμενα, τούτοις γε τοῖς λόγοις καὶ ἀδελφά V 226^v καὶ ὅμοια, ἃ πάμπλειστ' ἂν εἶεν παρὰ τοσοῦτῳ συγγραφέων καὶ ποιητῶν πλήθει, καὶ οὐ βούλεται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζει τοὺς μὲν διδασκάλους 20 διδάσκειν, τοὺς δὲ νέους μανθάνειν. αὐτὸ οὖν τὸ ἐναντιώτατον, οὐ λέγεις ἄνθρωπε, βούλεται Πλάτων. διὰ τί οὖν ἀδίκως αὐτῷ ἐγκαλεῖς περιφανῶς οὕτω ψευδόμενος; ἀλλὰ σοῦ μὲν τοιοῦτον τοῦτό γε, τοιαῦτα δὲ καὶ τὰ ἄλλα.

Κεφ. ιβ' "Οτι ἀμαθῶς ὁ ἐναντίος ἐγκαλεῖ Πλάτωνι λέγοντι τοὺς μέλλοντας θείους ἔσεσθαι δεῖν τὴν τετρακτὺν τῶν μαθημάτων παιδεύεσθαι. 25

12, 1 Καὶ οὐδὲν ἦττον ὁ μετὰ τόδε αὐτῷ προφέρεις, ἀδιανοησίας, ἀγνοίας καὶ μωρίας αὐτόν, ὃ ποῖα τόλμη, γραφόμενος, ὅτι φησὶν ἐν τῷ αὐτῷ ἐβ- δόμῳ τῶν Νόμων ἐκείνους θείους ἔσομένους ἄνδρας τοὺς τὰ τέτταρα ἐξησκη- κότητας μαθήματα καὶ δι' αὐτῶν ἡγμένους. καταγελαῆς τε αὐτοῦ εἰρηκότος μὴ ἂν θεῖον γενέσθαι ἄνθρωπον τὸν μήτε ἐν μήτε δύο μήτε τρία μῆθ' 30 ὅλως ἄρτια καὶ περιττὰ γινώσκοντα μηδὲ ἀριθμεῖν τὸ παράπαν εἰδότα μηδὲ θεὸν ὅλως ἢ δαίμονα ἢ ἦρωα ἐν ἀνθρώποις γενέσθαι. καὶ τούτοις ψυχρά τινα καὶ οὐδαμινὰ ἐπιφέρεις, ὡς εἴωθας, ἐπιχειρήματα, λαιδορίας μὲν πλήρη, ἀποδείξεως δὲ οὐδ' ἡμμένα ὅλως οὐδεμιᾶς. τόδ' οὕτως ἔχει, ἄνδρες τῶν λεγομένων ἀκροαταί· τεττάρων ὄντων τῶν μαθημάτων, ἐπεὶ περὶ 35 μουσικῆς ἱκανῶς εἴρηκε φθάσας, τρία ἔτι λοιπά, φησὶν, ἐστὶ τοῖς ἐλευ- U 166 θέροις μαθήματα, ἀριθμητικὴν καὶ γεωμετρίαν καὶ ἀστρονομίαν λέγων. »ταῦτα δὲ ξύμπαντα οὐχ ὡς ἀκριβείας ἐχόμενα δεῖ διαπονεῖν τοὺς πολλοὺς, ἀλλὰ τινὰς ὀλίγους. οὓς δὴ προϊόντες ἐπὶ τῷ τέλει φράσομεν.« »τῷ πλήθει δὲ ὅσα αὐτῶν ἀναγκαῖα«, ταῦτα »μὴ ἐπίστασθαι μὲν αἰσχρόν, δι' ἀκριβείας 40

quod sibi tantum tribuerit, dum, quae praecepit, et commoda et iure laudanda iudicantur. Nam, quod adversarius addit, ut ceteris litteris neglectis legibus dumtaxat opera daretur, aperta calumnia est. Enimvero Plato simul cum suis Legibus cetera quoque bonarum litterarum genera praeceptoribus
 5 commendat, quae a norma ac ratione legum non dissonent, sive poëtarum carmina sint, sive soluta oratione scribantur, sive etiam illitterata voce proferantur. »Censori, inquit, et custodi et praeceptoris nullum exemplum meo quidem iudicio commodius dare possum ad doctrinam iuventutis, quam quae Legibus modo expositis continentur et his similia sunt.« En
 10 Plato non sua sola, sed etiam his similia tradenda iuventuti existimat. Quodsi surdis auribus adversarius est, ipse potius non Plato reprehendus est. Audiatur iterum et intellegat, si potest, verba Platonis rectius, quam sua sint, a nobis Latine interpretata. »Si qua, inquit, poëtarum carmina comperiuntur aut aliorum auctorum soluta oratione scripta aut etiam illit-
 15 terata voce tradita, germana scilicet sermonum rationumque nostrarum, officium censoris sit providere, ne quo pacto ea omittantur, sed exscribi iubeat et praeceptores bonarum litterarum hortetur cogatque haec commendare et iuvenes, quos erudiendos acceperint, doctrina eorum commoda atque honesta instituere.« Platone igitur, an adversarius peccat, qui Pla-
 20 tonis verba nequaquam intellegit et, quem intellegere non potest, reprehendere conatur et audet? Ille quidem non modo hortandos, verum etiam cogendos praeceptores existimat ad ceterarum litterarum praecepta tradenda. Hic non nisi sua legenda dixisse eum calumniatur nec, cum tam aperte ementitur, erubescit.

25 Cap. XII. Inepte reprehendi Platonem ab adversario, quod scripserit mathematicis erudiendos esse, qui divini esse voluerint.

Simile etiam illud obiicit, quod Plato divinos fore ait, qui mathe-
 12,1 maticis disciplinis recte instituti fuerint iisque summo studio ac diligentia incubuerint. Deridet haec adversarius et negasse Platonem dicit attingere
 80 quemquam divinitatem posse, nisi unum, duo, tria, paremque atque impari numerum noverit. His dumtaxat omnem mathematicam rationem obiurgator describit et proinde irridendum censet Platonem, quod neminem inter mortales sine his dignum nomine dei vel genii vel herois evadere posse arbitratus est. Sed quid Plato dixerit, videamus. Cum omnis mathe-
 85 maticarum disciplinarum ratio quadrifariam dividatur, in musicam videlicet, arithmetica, geometria, astrologiam, postquam de musica satis, quatenus ad civilem usum pertinere videbatur, disseruit: »Tres, inquit, disciplinae adhuc restant dignae homine libero, in quibus elaborandum usque ad

6 νομοθέτη, φύλακι τε *codd.* νομοφύλακι τε *edit.* | 8 δηλονότι B V M] U *om.*

6 Plat. Legg. VII. 811 d. | 11 Plat. Legg. VII. 811 e. | 88 Plat. Legg. VII. 818 a.

- δὲ ζητεῖν πάντα οὔτε ῥάδιον οὔτε δυνατόν». πρῶτα μὲν οὖν ὀλίγους ἀναγκάζει δι' ἀκριβείας αὐτὰ διαπονεῖν. τοὺς δὲ πολλοὺς τὰ ἀναγκαῖα μόνον καὶ ὅσα αὐτῶν τῇ κοινωνίᾳ τῇ πολιτικῇ χρήσιμα, ταῦτα μανθάνειν. ἔπειτα
- B 114^v** τῆς τῶν μαθημάτων τούτων ἀκριβοῦς γνώσεως παραδιδούς τὴν ὠφέλειαν καὶ ὅσα πρὸς εὐσέβειαν ἀνθρώποις συμβάλλεται καὶ μακαριότητα, λέγει **δ** μὲν δι' ὀλίγων, **δ** προείρηται. ἀναβάλλεται δὲ τὸν ἀκριβέστερον περὶ αὐτῶν
- V 227** λόγον περὶ τὰ τοῦ βιβλίου τέλη. ἐν γὰρ τῇ Ἐπινομίδι περὶ τούτων πλατύτερον διελέξατο. ἐκεῖ τοίνυν οἷα μήπω μηδ' αὐτὸς μήτ' ἄλλος τις τῶν πρὸ αὐτοῦ σοφῶν ἠύμοιρηκῶς θείας ἀποκαλύψεως καὶ διδασκαλίας ἀμέσου — τῆς χάριτος γὰρ τοῦτ' ἐγγεχόνει δῶρον ἐξαίρετον — τῷ δὲ φυσικῶ μόνον τοῦ **10** λόγου φωτὶ ὁδηγούμενος καὶ διὰ τοῦτο τὴν θείαν ὡς ἀνθρώπῳ δυνατὸν ἀνιχνεύων φύσιν, οὐδεμίαν ἄλλην εὕρισκει βελτίω τε καὶ ἐπιτηδειοτέραν εἰς τὴν τῶν θείων γνώσιν ἀνοδὸν τῆς διὰ τῶν μαθημάτων τούτων ὁδοῦ. ἐπεὶ γὰρ τὰ μὲν θεῖα ἅλλα πάντα καὶ νῶ μόνῳ ληπτὰ, τὰ δ' ἡμῖν σύντροφα πάντα ὕλη συνδεδεμένα καὶ σχήμασι καὶ μορφαῖς περιγεγραμμένα καὶ δια- **15** στάσει τῇ τριττῇ ὠρισμένα, τόπῳ καὶ χρόνῳ καὶ πάσῃ ῥοῇ ὑποκείμενα καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ αἰσθήσεις ὄντα καὶ αἰσθήσει κατειλημμένα, ἐκ τούτων μὲν
- U 166^v** ἐκεῖνα γινώσκειν δύνασθαι πάντα ἀπογινώσκει καὶ αὐτὸς καὶ πάντες οἱ πρὸ αὐτοῦ τε καὶ μετ' αὐτὸν γενόμενοι τῶν θείων πραγμάτων ἐρευνηταί, φαντασίας τε καὶ αἰσθήσεως ἐν τῇ ζητήσει παρεμπιπτούσης καὶ τὸν νοῦν **20** ἐνοχλοῦσης καὶ σῶμα τοῖς ἀσωμάτοις καὶ τοῖς αὐλοῖς ὕλην περιτιθείσης, τοῖς δὲ μαθήμασι μόνοις, ἅτε δὴ μέσοις οὔσι τὴν φύσιν καὶ τῇ μὲν ὑλικοῖς, τῇ δ' αὐλοῖς, τούτοις δὲ θαρρεῖ τὸ προκείμενον ἡμᾶς δύνασθαι κτήσασθαι. ἐν ὕλῃ μὲν γὰρ τὸ τρίγωνον, εἰ τύχοι, ἢ ἡ γραμμὴ ἢ ἡ στιγμή θεωρεῖται, νῶ δὲ τὸ κείνου τῶν τριῶν γωνιῶν δυσὶν ὀρθαῖς ἴσον ἢ τὸ γραμ- **25** μῆς ἀπλατὲς μῆκος καὶ τὸ πάντῃ τῆς στιγμῆς ἀδιάστατον λαμβάνεται, οὐδὲ πρὸς τὴν γεγραμμένην ποδιαίαν γραμμὴν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐν τῷ νῶ βλέποντες, ἢ φησὶν Ἀριστοτέλης, ποδιαίαν αὐτὴν καλοῦμεν, οὐ τοσαύτην γε οὔσαν ἴσως. καὶ οὕτως ἐθιζόμεθα ἐφ' ἐκάστου τὸ εἶδος ἀπὸ τῆς ὕλης χωρίζοντες αὐτὸ καθ' αὐτὸ πάσης ὑλικῆς φαντασίας χωρὶς θεωρεῖν τε καὶ **30** ἐξετάζειν. ᾧ καὶ ἐξ ἀφαιρέσεως αὐτὰ καλοῦσιν ἀφαιροῦντος τοῦ νοῦ τὴν ὕλην ἀπὸ τοῦ εἶδους καὶ ἄνευ οἴασθαι ὑλικῆς περιστάσεως αὐτὸ ἐννοοῦντος.
- V 227^v** ταύτῃ δὲ τῇ ὁδῷ ῥᾶον καὶ πρὸς τὰ θεῖα καὶ πάντα ἅλλα ἀναγόμεθα. οὐ
- B 115** γὰρ δυνατὴ οὐδὲ ῥᾶων ἢ ἄμεσος ἐκ τούναντιον εἰς τούναντιον ὁδὸς οὐδὲ ἀσφαλῆς ὅλως οὐ τοῖς τῶν θείων ἐξετασταῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ οἷοις δῆποτε **85** οἰωνοῦν ἐπιτηδευμάτων τε καὶ ἐπιστημῶν τεχνίταις.
- 2** Εἰκόνας γὰρ δὴ εἰσι τῶν ὄντως νοητῶν τὰ μαθηματικὰ εἴτ' οὖν διανοητὰ ὡσπερ τῶν φυσικῶν πραγμάτων καὶ ὄρατῶν αἰ κείνων σκιαὶ καὶ τὰ ἐν τοῖς ὕδασι καὶ κατόπτροις φαντάσματα. καὶ αἱ περὶ αὐτὰ πραγματευόμενοι οὐκ εἰκότων ἕνεκα τὸν λόγον ποιοῦνται, ἀλλ' ὧν εἰκόνας ἐκεῖνά εἰσιν. **40** οἱ γοῦν περὶ τὰς γεωμετρίας καὶ λογισμοῦς ὑποθέμενοι τό τε περιττὸν

7 cf. Plat. Legg. XII. 967—969. | 8 cf. Plat. Epin. 989. | 28 cf. Arist. Anal. α 41. 49 b; γ 10. 76 b.

summum multitudini quidem non arbitror, sed paucis quibusdam, de quibus postea dicam. Multitudini enim, licet ex his, quantum necessarium sit, ignorare turpe est, tamen ut diligenter cuncta investiget, ne fieri quidem potest. « Primum igitur quam paucissimos ad earum disciplinarum
 5 perfectissimam scientiam hortatur, reliquos necessaria tantum et, quae ad civilem usum accommodata sint, capere iubet. Tum quanta sit in eius disciplinae perfecta absolutaque cognitione utilitas, quamque ad divinum cultum et summam felicitatem hominibus prosit, disserens paucis quibusdam explicatis plenior^{em} expositionem in finem operis differt. Quippe
 10 in Epinomide, quem librum Legibus additum supra diximus, latius disputat de his rebus et nullam esse viam commodiorem ad divinarum rerum cognitionem fatetur quam mathematicarum disciplinarum rationem, siquidem nulla adhuc aetati suae concessa divinitus revelatio erat, quod postea divina pietas mortalibus indulsit. Ducitur ipse dumtaxat naturalis lucis
 15 ratione divinamque naturam pro viribus explorans, <quam> nihil comperire commodius posse ad illustrationem humani ingenii quam mathematicas disciplinas, quae a materia abstrahentes divinam prae se ferre conditionem videntur et quasi gradus praebent, quibus animus ad res divinas possit ascendere. Cum enim res divinae immateriales sint et sola mente percipi
 20 possint, naturales autem materiae prorsus cohaereant et triplici dimensione constant ac loco, tempori, mutationibus omnibus subditae sensu cognoscantur, hinc rerum naturalium adminiculis divina intellegi posse non modo Plato, sed etiam omnes vetustiores iunioresque philosophi negare non dubitarunt. Sensus enim, visis imaginatisque indagando mentem atque
 25 intellegentiam hominis occupari existimant fierique, ne sincerius possit ad res immateriales aspirare. Mathematicis autem, quae in media natura constitutae partim materiales, partim immateriales sunt, confidunt ellici posse, ut mens, quo tendit, pervenire facilius possit. Quippe triangularem figuram aut lineam aut punctum contineri in materia necesse esse. Constat autem
 30 mente abstrahi posse ad usum mathematicae rationis sine ulla materiae praescriptione. Nec ad pedalem lineam, Aristoteles inquit, quae descripta est, sed ad eam, quam animo conceptam habemus, respicientes pedalem dicimus, quamquam fortassis tanta non sit. Sic discedere a materia per abstractionem assuescimus et ad formam per se sine ulla materiali con-
 35 ditione considerandam ingenium exercemus atque ita facilius ad res divinas aptissimo medio quasi vehiculo quodam penetrantes reducimur. Via enim de contrario in contrarium sine medio non modo facilis aut tuta non est, sed ne perfici quidem potest, seu divinarum rerum cognitionem petamus, seu quodvis officium alicuius artis aut ingenii pertractemus.

40 Enimvero mathematicae res quasi imagines quaedam rerum vere intellegibilium esse videntur eo fere modo, quo naturalium rerum imagines umbris aut aquis aut speculis repraesentari videmus. Qui autem earum studiis incumbunt, non semper in huiusmodi imaginibus conside-

καὶ τὸ ἄρτιον καὶ τὰ σχήματα καὶ τούτων ἀρχόμενοι, τὰ λοιπὰ ἤδη διεξιόντες τελευτῶσιν ὁμολογουμένως ἐπὶ τούτῳ, οὐδ' ἂν ἐπίσκεψιν ὀρμήσωσιν, οὐκέτι τοῖς ὀρωμένοις εἶδеси προσχρώμενοι οὐδὲ περὶ τούτων διανοούμενοι, ἀλλ' ἐκείνων πέρι, οἷς ταῦτα ἔοικε, τοῦ τετραγώνου αὐτοῦ ἕνεκα τοὺς λόγους ποιούμενοι καὶ διαμέτρου αὐτῆς, ἀλλ' οὐ ταύτης, ἦν δ
γράφουσιν, ἐκ τῶν ὀρωμένων ἐπ' ἐκεῖνα τῶν νοητῶν ἰόντες, ἀ διανοητὰ λέγεται καὶ ὢν κριτήριον ἡ διάνοια, καὶ οὕτως ἐθιζόμενοι καὶ ἐπὶ τὰ ὄντως ὄντα καὶ κυρίως νοητὰ, τὴν πάνυ αὔλον καὶ αἰώνιον ἀνιέναι οὐσίαν, ἧς ἡ γνῶσις θεοσέβειαν ἀπεργάζεται καὶ εὐσέβειαν καὶ εὐδαιμονίαν τὴν τελεωτάτην τε καὶ ἀληθεστάτην, καὶ ἡ μόνη ἀνθρώπος θεῖός τε καὶ θεός 10 εἰκότως ἂν λέγοιτο.

3 Διὰ ταῦτα δὲ Πλάτων χρησιμὰ τε καὶ ὠφελιμώτατα τοῖς ἐλευθέροις ταῦτα νομίζων μαθήματα, ἅτε θεοσέβειαν αὐτοὺς διδάσκοντα, εὐδαιμονίας τε καὶ θεῖους ἀποτελοῦντα, ἐπὶ τὴν αὐτῶν ἀσκήσιν προτρέπει τοὺς νέους, ὀλίγους μὲν τινὰς ἐπὶ τὸ δι' ἀκριβείας αὐτὰ διαπνεεῖν — οὗτοι δ' ἂν εἴεν οἱ 15 σωτῆρες καὶ φύλακες τῆ πόλει τῶν νόμων καὶ διδάσκαλοι τοῖς ἄλλοις ἐσό-

V 227 μενοι τοῦ εὐβιοῦν —, τοὺς δὲ πολλοὺς, ὅσα αὐτῶν ἀναγκαῖα, ταῦτα μανθάνειν παρακελευόμενος καὶ μηδαμῆ αὐτὰ ἀποβάλλειν. τοὺς γὰρ ὄντως φύλακας τῶν νόμων δεῖν φησὶν ἐν τῷ δωδεκάτῳ ὄντως εἰδέναι τὰ περὶ τὴν ἀλήθειαν πάντων τε τῶν σπουδαίων καὶ τῶν περὶ θεοὺς μάλιστα, 20

U 167^v »ὡς εἰσὶ τε καὶ ὅσης φαίνονται κύριοι δυνάμεως, εἰδέναι τε, εἰς ὅσον δυνατόν, ταῦτ' ἀνθρώπον γινώσκειν« καὶ λόγῳ ἱκανοὺς ἐρμηνεύειν εἶναι, »τοῖς

B 115^v δὲ πλείστοις τῶν κατὰ πόλιν συγγινώσκειν τῆ φήμῃ μόνον τῶν νόμων ξυνακολουθοῦσιν.« τούτους γὰρ τ' ἀναγκαῖα μόνον ἀνάγκη εἶναι φησὶν ἐν τῷ ἑβδόμῳ μανθάνειν. ἐκεῖνά τε φησὶν εἶναι τὰ ἀναγκαῖα, δι' ἃ ἡ παροιμία 25 ἐκείνη χώραν εἰλήχει ἢ λέγουσα· »ὡς ἀνάγκη οὐδὲ θεὸς μάχεται.« θείας τε εἶναι ταύτας ἀνάγκας, ἃς »μὴ μαθῶν τις τὸ παράπαν μηδὲ πράξας οὐκ ἂν ποτε γένοιτο ἀνθρώποις θεὸς οὐδὲ δαίμων οὐδὲ ἥρωσ οἷος δυνατός ἀνθρώπων ἐπιμέλειαν σὺν σπουδῇ ποιεῖσθαι. πολλοῦ δ' ἂν δεήσειεν ἀνθρώπος θεῖος γενέσθαι μήτε ἐν μήτε δύο μήτε τρία μήθ' ὅλως ἄρτια καὶ περιττὰ 30 δυνάμενος γινώσκειν, μηδὲ ἀριθμεῖν τὸ παράπαν εἰδώς, μηδὲ νύκτα καὶ ἡμέραν διαριθμεῖσθαι δυνατός ὢν, σελήνης τε καὶ ἡλίου καὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων περιφορᾶς ἀπείρωσ ἔχων.«

4 Οὕτω Πλάτων τὴν κοινὴν καὶ δημῶδη τοῦ ἀριθμοῦ γνῶσιν καὶ χρῆσιν πρὸς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν ἀναγκαῖαν οὔσαν τῆ ἐνός καὶ δύο καὶ τριῶν 35 καὶ περιττῶν καὶ ἄρτιων καὶ τῶν ὁμοίων κλήσει σημαίνει, τὸν λογισμὸν φημι εἴτε ψηφοφορίαν ἐμπορίαις τε παντοίαις καὶ πάσῃ οἰκονομίᾳ οὕτω χρήσιμον, ὡς ἄνευ αὐτῆς μηδεμίαν ἐκείνων συνίστασθαι δύνασθαι. οἶδασι τῶν ἐμπόρων ὅσοι σοφώτεροι, ἴσασι τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν οἱ ἐπιστημονι-

18 παρακελευόμενος U B V J M *add.* ὁ | 19 δωδεκάτῳ U δεκάτῳ B V M | 32 ἡμέραν U V ἡμέρα B M | 34/496,23 οὕτω — ἀπλῶς B² *in marg.* V M Z *in textu, quo loco* U B οὐ δὲ οὖν | 34 γνῶσιν καὶ B² V γνῶσιν τε M